

СЛАВЧО ДОНКОВ

СМЪРТ В СНЕГА

chitanka.info

В ония дни, когато още не бе опознал опаката страна на живота, а цената на нещата не се определяше от страха, когато светлината и сянката, топлината и студът се изсипваха върху земята единствено за да узнаят нейната милост, да я възродят или да я накарат да се стегне, приел за свой постоянен спътник само вятъра, той усещаше непрекъснато, че се ражда. Много просто и ясно беше това. То бе и славно — да гледаш как денят или по-скоро животът ти започва пред целия свят, как в сближения ти с въздушната струя бяг се вливат и мрежата на преплетените клони, и хрускането на изгорелите треви, и гласовете на птиците, и слънцето, и прахът, и тихата преданост на склоновете; как всички те се събират в едно в очертанията на твоето тяло, а зашеметен от тяхната привлекателност, ти им ставаш подобен, без да се отбиваш от пътя си, без принудително да изчезваш от мястото си дори когато небето става тъмно и плющи дъжд. Точно при дъжд той излизаше най-често от убежището си, защото дори и гарваните тупваха в някой храст и без предателските им викове можеше да върви наслука, докато пък капките отмиваха следите, а тревата подире му веднага се изправяше, като че ли по нея не бе подскачал никой. Между другото, някак си сродни с небесния набег на водата, в такива минути се разпалваха единствено косовете и усърдно повдигнали глави, простодушно подсвиркваха, без да се суетят, сякаш получили напълно опрощение за напирещата изпод перата им сила. Тяхното присъствие бе чиста отзивчивост, придаваща мимолетна сигурност на пладнето пред изтощителния страх, който по-късно щеше да се всели в неговото сърце, да го притисне, да го ужаси и да му отнеме всякакво очарование и всякаква вяра в добрата душа на нещата.

Опитен, ала напрегнат, той вече знаеше безпогрешно — най-силният шум в гората бе тишината. Но гората беше тъмна, трмава, с болезнени скърцания при вятър, внезапни и резки, нарушаващи мълчанието изцяло. Спреше ли вятърът, веднага замирисваше на гнила шума и плесен, на нещо вехто и предвечно, което пък му внушаваше, че може би вече е стар и той. Не заради друго, а защото бе започнал да разбира и гората, и опасността, тъй като ето в това беше напълно уверен — добрата търпимост на гъсталака не се изливаше единствено над него. Тя се разпростираше и върху кротките му братя, и върху техните врагове. Долавяше, че безгрижието е усещане на огромните възможности, които по-късно се загубват, а той нямаше право да бъде

лекомислен. Лошият късмет на мъченика — така можеше да се нарече неговото оцеляване или по-точно неговата самота, защото вече не беше толкова уединен, колкото би могъл да бъде и всеки друг; бе попаднал на отчаяното дъно, беше белязан, а белязаният обикновено не знае какво иска, ако не иска смъртта. Само че той не я желаше, не я приемаше като привлекателност, а още по-малко като закономерност. Нещо повече — въобще не бе в състояние да я свърже с каквото и да било: нито с отражението на залеза ниско в барата, нито с тъмносивата ивица преди здрачаване по върховете, нито с косо смекчената светлина, извираща отдолу, изпод дърветата, в мига, когато денят се отдалечава, а сенките така плътно се доближават, че не признават чуждо присъствие, освен своята власт.

Други бяха двете големи неща в неговия живот: едното — гората, а второто — слънцето, слънцето сутрин. Гората не за това, че я виждаше и живееше в нея, не и за това, че тя го хранеше, а защото беше надарен, ама наистина надарен да разгадава настроенията ѝ, да ги възпроизвежда в себе си, да им се подчинява. У нея липсваше предимството на краткотрайната прелест. За него, родения и отраслия тук, сезоните не тържествуваха самоцелно, а се преливаха един в друг и тези недоловими промени му предлагаха голямата привилегия да я възприема близка и непроменяща се като цяло. Тя излъчваше едновременно и усамотение, и безбрежност, състояния, от които му бе трудно да се освободи, но които пък му я изясняваха, доставяха му удоволствието да я опознае, да се скрие, да играе сред нея, опиянен от преданост и доброта. И то най-вече нощем (денем обикновено се спотайваше и спеше), защото след залез тъмните сенки сякаш изтъкваха дълбочините ѝ, правеха я неограничена и бездънна. Именно тогава, сред тези задръстващи пластове мрак, не трепваше нито вейка, нито лист, като че ли самият вятър изглеждаше смутен от цялата тая възможна безжизненост. Тишината пък лишаваше от каквото и да било усещане за прозрачност, сякаш нарочно, за да съзре с пълна сила нежността на утринното слънце, хоризонтално заседнало между дърветата, където светлината е режеща и нищо не може да я измести.

Но така беше в началото, преди осакатяването, когато още не бе се научил да лежи през нощта на определено място или, изправил се на задните си крака, така да извърта глава, че да гледа звездите. Наистина нощите твърде често му предлагаха цяло небе светлинки, ала не бе в

състояние да проумее само едно — как веднъж те са в такова изобилие, а друг път въобще ги няма (нали сводът е един и същ) — и затова, когато техните гроздове бяха много, се чудеше сам дали след случилото се не притежава способността да вижда какво има горе повече от другите. Разбира се, това ставаше тогава, когато нямаше мъгла. Появеше ли се, тя закриваше всяка гледка, задушаваше всякакъв живот и онова, което шептеше, бучеше или стенеше в гората, започваше да шепти, бучи и стене в самите му слепоочия и той побягваше. Побягваше, пъргав, но податлив на уплахата, забравил каквато и да е предпазливост. Спираше тогава, когато настъпваше краят на силите. Просветнеше ли, веднага се връщаше назад и гледаше следите си, изписали една история, обречена да остане неизвестна. От влагата му ставаше студено, мократа козина се степваше, но не заради това не се решаваше да спи, а защото дебнеше тишината. В желанието да бъде невидим обикновено се стопяваше на мястото си или се криеше под широките листа на папратта, все едно че го няма, а всъщност наблюдаваше всичко. В такива мигове беше напълно раздвоен: единият — скупчен, неподвижен, почти мъртъв, а другият — жив, ококорил очи, разтреперан. Кой от двамата бе за предпочитане, трудно можеше да се прецени, но усещаше, че което и да е живо същество, започваше ли веднъж да се уповава или просто да се сееща за смъртта, то вече никога не би могло да живее както преди.

Още от съвсем млад предпочиташе лете малките горички, лозята, овощните градини. Денем лежеше в леговището си, което представляваше плитка дупка, недалече от шипковия храст, а нощем излизаше да пасе. Беше жълто-кафяв, гърбът малко по-тъмен, а коремът — бял. През зимата козината му ставаше по-светла. Ушите бяха дълги, на върха и отзад черни. Опашката му отгоре имаше същия тъмен цвят. Сред себеподобните си минаваше за досетлив и много бърз — не го бяха изненадвали нито ловни кучета, нито лисици. Ето защо в онези дни той предпочиташе не необходимостта да се пази, а вярата, че е способен на подобно нещо.

Така например отлично знаеше недостъпните за хората скатове, знаеше пролуките и тресавищата с шавар, където се отпускате реката, разпознаваше и преснатата на следите. Ако ръбчетата на дирите бяха

замръзнали или ако краищата им не се слегваха под лапите му, а се ронеха, страшно нямаше — дългоопашатата бе миткала тук най-много преди денонощие. Беше ли мек снегът обаче, трябваше да скача от храст в храст, да се връща назад, да бродира плетеници, докато мине по някой заледен бряг или с голямо изхвърляне се добере до позасипана отвън, а отвътре, където са издънките, куха и удобна туфа. Ала в това бягане и в това знаене имаше и някаква зашеметяваща наслада, имаше свобода не толкова в смелостта да не се страхуваш, колкото в другото, в по-значимото — в усещането, че притежаваш надежда. Струваше му се, че е способен да затвори където си поиска клепачи, да не търси познати места, нито пък предварителни възможности за избавление. И може би защото природата го беше устроила да усеща живота не като задължение и чужда подкрепа, а като собствена топлина, единството от жаждата, глада и насищането, което той познаваше добре, му наумяваше също общност и свързаност между спасението и самия него, сговор, неизневерил му и в дола.

Впрочем там дол нямаше. По-скоро съществуваше дупка, малко продълговата, а на дъното — камениста. Беше издълбана от забравен, който знае кога разrazil се порой, но все още незапълнена, като че ли нарочно, та приютилият я оголен скат да не бъде изтощително еднакъв. Притежаваше стръмни стени — пусти, съсипани от дъждовете сивосинкави кръгове глина, които в подножието се стесняваха, тъмнееха и колкото слизаха към дъното, все повече и повече приличаха на подозрителни сенки. По издатините не растеше трева, нито тръни, гущери не пробягваха дори — просто в целия изпонапукан и стръмен обсег, който и изгревите не можеха да нажежат, нямаше нищо живо. Върху улеите сякаш вървяха един към друг с плавна и тиха походка, с цялата своя безнадеждност си даваха среща противоположните сезони — лятото със зимата, есента с мъртвата пролет — така че пустотата, която за всяко друго кътче би била несправедлива обида, сред шепата обезцветена пръст изглеждаше плътно завършена, заседнала и единствено възможна. И все пак в този изграден от глината гнет имаше нещо невинно — липсваше живот, липсваше мъка. Покорното на земята мълчание заглушаваше, покриваше, успокояваше, затваряше в самота, превръщаше това място в спокойно и сигурно убежище и той навярно щеше да му се довери за дълго, ако не беше го предал още в първия му ден.

Все пак истина бе, че видя сянката навреме. Тя най-напред се завъртя, трепна, може би на крачка, не повече, от него, след което се сби, стана по-плътна и по-рязка, сякаш падаше буца пръст. С ококорени от изненада очи той забеляза как внезапно очертанието ѝ се уголеми, как се разпростря, как покри цялата земя, където бе застанал, но противно на всички свои инстинкти не легна по гръб, за да се брани с краката, нито помръдна, не закриволичи, не се и превъртя. Онемал от ужас, само присви уши, сниши се, така изглеждаше по-малък, и замря. Това, от което се опасяваше, обаче го върхлеть.

Камънакът под корема му сякаш пропадна изведнъж, нещо го дръпна нагоре и отхвърли встрани, но за миг, не повече, защото веднага усети как краката му отново намериха твърдина, как пищи и тича по нанагорнището сам. Болката в гърба долови по-късно. Беше мокър, същински плъх, ням и разтреперан. Издраска брега, прескочи широка плитичка яма, от която бяха вадили камъни, и стъпи на голямата земя. Встрани се извисяваше купчина розовожълта баластра, а отгоре ѝ клечеше ястребът — сиво-кафяв, с белезникав корем, насечен от напречни тъмни ивици. Кога птицата бе долетяла там и защо не се бе опитала да го сграбчи повторно, така и не разбра. Очите му я уголемиха невероятно — тя дишаше тежко с леко разперени криле, стъпила само на един крак. Без каквато и да било мисъл за изход, той инстинктивно се метна напред — беше съсипан и малък, — гърдите му се свиха, все едно че за него нямаше въздух, а земята кънтеше при всеки отскок, твърда, студена и сънлива. Измъкна се през някакъв тесен тунел от шипки, глог и къпина, попадна на събрана от вятъра купчина гниеци листа, зад нея имаше бреза с изтръгнато коренище, повалена и пречупена на две, червеникаво дъбче и голяма вдлъбнатина на язовец. Напъха се вътре със скок и така пролежа целия ден, а когато реши да се върне, откри, че това е невъзможно. Нещо подпираше гърба му.

С много усилия и много пълзене назад, защото онова отгоре го натискаше непрекъснато, се измъкна едва към полунощ. Проснат на земята, продължаваше да трепери, почти неспособен да отвори очи, сякаш умираше, а дърветата наоколо, тревата и небето също умираха заедно с него, докато болката го изпълни изцяло. Беше по-добра от смъртта, защото му доверяваше, че е жив. В същия миг някакъв луд писък закрещя у него да бяга и той му се подчини, но не за дълго.

Прилепените към земята израстъци на дивите круши го спряха — нещо от неговото тяло се бе заклешило в тях. Смая се — беше липсващият крак на птицата. Кракът стоеше изопнат върху гърба му по начина, по който се бе и забил: отвесен, без да се виждат пръстите, с мрежовидно наредени щитчета и кичурче перушина на върха. Как бе станало всичко това, беше трудно да проумее — навярно страхът и неговото превъзможване се бяха съединили в общ тласък, рязко изопнал задните му нозе напред, при което птицата се бе катурнала, без да има възможност да откопчи забитите си в нещастния му гръбнак нокти. Върху перушината и върху притиснатата козина имаше кръв, чиито пръски тук-там по гърба бяха се смесили. Под светлика на появилата се луна кръвта не аленееше, стоеше спечена и черна. Далече някъде боботеше вода. Това го накара да изправи глава, да напрегне слух и да се огледа. Нямаше лъжа — беше жив, ала самотно буден и непогрешимо далеч от всякаква измамна сила, оставил се на луната да го облива без снизхождение, без прошка и без пощада, той вече знаеше, че все някога ще умре.

Цяла седмица пролежа така, почти без да се помръдне. Пиеше роса и зобваше от тревата под себе си, гледаше недоверчиво, въртеше уши. Кичурчето перушина, което бе останало от ястреба, набъбна (бе виждал, че когато умира някоя птица, перата ѝ настръхват) и се разпиля, но мястото на вкопчилиия се в гръбнака крак започна да гнои. Извиваше се, опитваше се да го ближе с език, но колкото и да се напругаше, не можа да го достигне нито веднъж. Козината около раната най-напред се сби, после окапа и там, където липсваха кичурчетата, кожата се белна, сякаш посипана със сняг.

През всичките тези дни на изострени сетива и отпуснато тяло бе открил, че и болката е удоволствие, ако се проснеш по корем и ако се случи така, че наоколо да е тихо и тревата да гали ушите. Нежността на стръкчетата освобождаваше от излишно напрежение всеки мускул, помагаше да лежи неподвижно, да спи или да гледа как далече, далече всичко потъва в прозрачната тъкан на облаците, как изчезва безследно, как се сляга в падината, чиито скалисти кантове изрязваха небето във формата на огромен език. Той имаше нужда от тая нежност, просто я дебнеше, търсеше я с брадичка или замираще в тишината ѝ, след сън

или дрямка трепваше само и само да я усети, сякаш бе нещо живо, сякаш бе някакво огромно, всепоглъщащо страдание, което обаче не му се искаше да признае. И имаше право — бе доловил силата на гъстите коренчета, едва осезаемия напън на листенцата, издръжливостта на душата им. Тревата не се страхуваше от дъха му, тя от нищо не се страхуваше и това събуждаше живот. Но защо пък той, животът, бе се опитал да го повали, когато предоставилият му се бе искал само едно — да не сваля от него очи, — не можеше да разбере. И ето, трябваше да открие изведнъж, че и на планината, и на горичката, и на шипката, под чиято притаеност обикновено денуваше, им е все едно дали те има, или те няма. Като че ли всичко, което диша, което се храни, което се бори, множи и намира, само си внушава, че присъствието му е необходимо, че пребиваването му внася смисъл в нещата наоколо, без да притежава най-важното — всеобщото познание на безкрайното и подготвеността за собственото си безсилие. Усети се изгубил обичта на света, но без нея изгубил и себе си. Ако се довереше на сянката си, тялото му изглеждаше вече несъразмерно — закръглено, разплуто и меко, всмукало като тресавище най-напред птичия крак, после собствения врат и най-накрая главата, кокалеста и голяма, с дълбоки хлътнатини над очите. Опита се да се изправи, да обгърне с поглед вдадената навътре в рида зелена ивица, но това не му се удаде. Съзря само нанадолнището. Беше каменисто, нарязано от дъждовете на ивици и стръмно, а зад него клечеше гора.

От мястото, където беше се свил, тя се виждаше гъста, зашумена, голямо и тъмно цяло, което умилява с покорната си еднаквост, но отблизо, той знаеше, че тук не е точно така. Те, дърветата, просто стояха изправени едно до друго (през зимата дори стърчаха оголени и черни) и всяко разбиране помежду им вероятно бе твърде съмнително. Може би просто се преструваха на задружни, заради някакво удобство или чисто житейска сметка преплитаха клони, при буря едновременно огъваха върхове, но дали всяко от тях улавяше чуждата грижа, тревога и мъка, беше повече от загадка. Тези неща заедно с болката и гладът — докато лежеше превит, бе ги усетил — неизбежно бяха страшно лични, кръвно свързани със страдащия и прекалено големи, за да се понесат и от друг. Те правеха и дишащите под това небе самотни, толкова

самотни, че през цялата жестока, отрекла го седмица той, ако не бе се движил от време на време, ако не бе хрупал и повдигал уши, с нищо не би се различавал от ония къртичини, с които се обозначаваеше, далеч преди да си нагазил във водите ѝ, всяка бара. Беше жаден.

Много трудно и бавно се смъкна в ниското, но когато погледна извървяното, усети леко доволство. Появи се и вятър, а листата на случайна върба разрошиха козината му без болка дори под самата рана, така че това тяхно движение го зарази с дързост. Направи скок, втори — всичко явно идваше с времето си — изкатери една височинка под самия поток, докато намери удобно място, и се спря. Зад него храсталакът бе толкова гъст, че който го търсеше, би трябвало да отблъсква клоните опипом, за да го открие.

Най-напред натопи единия си преден крак, после привлече до него и втория, тикна муцунка и започна да движи хълбоци. Кожата под брадичката му висеше на торбица, но изопната и леко стегната встрани — признак на страдание, което се оттича. Според изсушените му телеса като че ли не животът подчиняваше живото същество, а живото същество подчиняваше живота. Дали то не вървеше по стъпките на други, себеподобни му, съществували отдавна, беше подробност, която не изискваше от нещастника нищо. Миналото присъстваше под кожата му дотолкова, доколкото му бе дало живот, но не съвсем, защото всяка сянка на птица вече го стряскаше непоносимо, сърцето изпълваше гърдите му до край, а върху тревата дълго време се отпечатваше кръгчето, където и с корем, и с лапи, дори с опашка бе се притискал към земята. Беше още рано да узнае, че свикнеш ли да си обръщаш често очите назад, скоро ще свикнеш и с мисълта, че не след дълго ще бъдеш и мъртъв. Вбитата в гръбнака кост обаче му пречеше, закачаше клонки, омотаваше папрат, дърпаше го назад и макар че бе рисковано да се задържи на открито, той започна да предпочита по-незашумени места.

Особено му допадна слогът край един манастир, обграден с рядко гробище и десетина бряста. Дърветата бяха стари, с олющена кора по клоните, навестявани единствено от кълвачи. После имаше път, вдясно — село, а вляво — нещо между блато и езеро, по-точно наводнен открит рудник. От запад и юг бреговете бяха отсечени —

виждаха се ясно пластовете варовик и ивицата въглища. Върху тях лете паркираха колите си рибари. Другите два бряга изглеждаха ниски, равни като ливада, ако се изключеха купчинките разхвърляна смет и постоянният пушек, прозрачен и мек като пара, сякаш отдолу бликаше топлик. Нищо подобно — горяха самозапалилите се, неизвадени докрай въглища и цялата околност, вонеше на дим. По някакъв неписан закон над езерото крещяха врани. Пролет и есен падаха ята диви патици, но за ден, за два. Растеше магарешки трън, а в едно от заливчетата и папур. От папура се обаждаха жаби.

Пред слога надолу слизаше пътечка, встрани обрасла с трева, но по средата издълбана подобно вада, цялата в изровени от водата камъчета. Между тях просветваха натрошени огледала от вътрешността на термос. Бяха с големината на крушево листо, но приличаха на следи от сърна, сякаш в отпечатъците на копитото се е събрала и блести вода. Много често рано сутрин наистина тук идваше сръндак — млад, червено-кафяв, с бяло петно на таза. Дохождаше сам и тичаше без посока или пък пристъпяше ситно напред-назад, вирнал глава към небето. В такива минути хълбоците му пулсираха силно, а сведените по-сетне рога биеха храстите и показалите се тук-там фиданки. Сърните го чакаха в горичката — залесен боров участък, много гъст, за човек почти непроходим, и още първия път, когато заекът го посети, откри, че може да лежи върху плътния пласт на игличките спокойно. Игличките бяха сухи, кафяви и прашни, а тук-там из тях имаше заровени сърнета. Ето защо той не се плашеше от хищници — явеше ли се лисица, нямаше нужда да бяга, тя предпочиташе сърнето. Безспорно това бе подло, но не го смущаваше особено — изглежда така бе устроен животът. Далеч от истинското достойнство вътрешно в себе си той дори спря, не както в предишните години, да се срамува от страха. Така веднъж недалеко минаха вълци и като знаеше, че такъв слаб и отпаднал не би могъл да им избяга, направо се вкамени. За късмет стъпките на глутницата се отдалечиха, без да свърнат към него, и изопна ухо — ужасът от тях се прехвърляше зад други баири. Не, такъв малодушен и предпазлив той не бе остарял — само беше започнал да разбира опасностите, а това го накара да опознае долината.

Опозна я не защото тя му се струваше интересна, а защото трябваше да я владее. Преди му беше лесно, преди можеше да бяга, да

се премията през гръб, дори да търси приключения, да се сблъсква с непознати съседи, да се вслушва с умиление в различни гласове, да гледа с възторг как всичко около него се движи, как го зове, как го мами. Но сега това не биваше да се случва, сега то го разтреперваше, разширяваше ноздрите, изопваше ушите назад. Сега бе за предпочитане спокойствието, бе за предпочитане еднаквостта. Каква полза да получиш целия свят, ако заради туй загубиш собственото си тяло. За него доброволният избор между живота и смъртта бе свършил. Вече нямаше минало, нямаше и бъдеще, имаше само настояще, чрез което да преценява. И да се пази.

Затова той предпочиташе денем туфите от глог и дива груша, поразвеселени от някоя случайна ружа. Но не и пролет. Пролет, щом цъфнеше игликата, се любеха косовите и крилата им плющеха като платна. Знаеше това добре, както бе изучил всичко наоколо: къде има мравуняк (неговата пръст първа се показваше изпод снега, отгоре суха и надробена, но с дълбоки отвори, съвсем като ноздри; вместо мустачки край ноздрите растеше трева, винаги в основата си жълта — изглежда корените й бяха на влажно), къде шетат дивите прасета (те търсеха настървено луковиците на минзухара и под краката им оставаха огромни кафяви петна), къде се златее кукурякът — жълто-зелен, с цвят, наподобяващ по форма око, но око без зеница и без клепачи. Кукурякът най-често се показваше в дъбравите, а там скачането върху опадалите и излинали през зимата листа му напомняше тичането на плъхове. Недалече имаше силози за трошляк — обърнат надолу и пресечен конус с черно-сини от скалните плочки стени. На места върху синилката цъфтяха големи разложени парчета глина. Бреза и заблудено борче растяха там, недалеч от прогнилите вече подпори, о които при товарене се бяха удряли легените на самосвалите. На дъното обикновено лъщяха локви от дъжда, а в локвите — тиня, черна като омесен въглищен прах. Конусът беше пробит от леговището на ровина и път — много равен и сравнително прав за такава местност.

Но тази долина съвсем не бе толкова забравена, колкото изглеждаше. Освен рибарите, които палеха своите огньове край рудника, насам — рекичката беше солена — се спускаха и сърни, и овце, и напъдени от стопаните си за по месец кози. Хлопатарите изпълваха въздуха и ставаше дори весело — стига да нямаше със

стадото куче. Често кучетата го подгонваха, мързеливи, тромави домашни песове, и той им се измъкваше лесно, което пък го правеше уверен. Толкова уверен, че се оставяше хората да го приближат. Обикновено това бяха пастири и той ги разглеждаше подробно — копчетата на ръкавите, гънките на дрехите, козирката на каскета. Беше забелязал нещо важно: единствени в тая долина, препълнена с всякаква пасмина, от птиците до лалугерите, се държаха естествено, не се страхуваха от нищо, бяха спокойни. Спокоен се опитваше да е и той, ала все пак едва през зимата се осмели да слезе до реката.

От едната страна на тази река се гънеше шосе и жп линия, а от другата светеше село. Нощем с лампите си улиците му горяха на кълба — топки огньове, завързани на ленти. Но до тях той така и не стигна — реката не замръзваше, а влачеше мазут. За разлика от онези поточета горе и при най-големия студ тук водата не се вледеняваше. Променяха се само дърветата и светлината между тях. Светлината ставаше синя. Короните пък или стояха като заковани, или се олюляваха едва-едва под тежкия напор на снега. Знаеше ги тези подробности, защото си беше избрал за убежище малка тополова горичка. Горичката беше рядка и ако се подгонеха, наистина нямаше къде да избяга, ала сред правите стебла бе толкова открито, че никой негов враг не смееше да се мерне. Лисиците стигаха най-много до пътеката. Там, върху един дънер, бе просната недобре одрана телешка кожа. Изгладнели и лакоми, забравили цялата си хитрост, нощем те се спираха да ядат и тогава от засада трясваше изстрелът. На тези изстрели той бе благодарен — те го спасяваха.

Веднъж попадна на патрон с ръждясала обковка и червен картон. Подуши го — миришеше на земя и огън, — но в тия две дреболии не предполагаше, че се скрие смъртта. Не очакваше да я срещне и на шосето. Една нощ, подгонен от фаровете, дълго скача по заледения асфалт, докато се появи завоят, зад който кривна встрани. В същия миг нещо го тласна изотзад, но ударът не бе силен и само го праметна. Навярно желаното не бе станало както трябва, защото той се намери далеч в канавката и малко зашеметен дълго стоя там, докато двамата мъже от вече спрялата кола излязоха и твърде изненадани, че не ги чака проснат на шосето, започнаха да го търсят.

— Няма го — каза тоя, който държеше фенерчето.

— Не може да бъде — отвърна другият, — ние го премляхме.
Чух как издрънча.

Бе издрънчал ястребовият крак в бронята.

И да желаше, и да не желаше, той виждаше този крак всяка нощ и всеки ден. Костта лъщеше еднакво и на луната, и на слънцето — вертикална, най-тъничка по средата, но горе, където бе изтръгната, леко заоблена и удебелена. Отначало, когато бягаше, постоянно му се струваше, че и нещо заедно с него лети във въздуха — оса ли, глава на водно конче ли, или пеперуда, все едно — и много се учудваше как то го следва непрекъснато, как не се вдига към небето. Искаше му се да се отдръпне, за да не му пречи, да се скрие, да потъне, сякаш върши нереални постъпки, но нито веднъж не му се удаде да се разминат, нито веднъж другото не му измени и той свикна. Не беше със същата като неговата кожа, то нямаше и кожа, не се и оцветяваше, през зимата не попиваше сняг, но затова пък бе съвсем истинско и всичко, дори тази непрекъсната негова изправеност, показваше, че не може да се смеси с останалото, че го съпътства и ще го съпътства докрай. Приличаше му на сух стрък трева върху усмирено от горещини кътче.

След като оздравя и заякна, вдлъбнатинката, където то се намираше, спря да го измъчва. Усещаше болка само когато удряше костта в някой клон или когато при скок се изпъваше така, че гръбнакът се изопваше повече от обикновено. Затова спря да тича неразумно, а когато се миеше с предни лапи, миеше се бавно и дълго, без да се изправя докрай на задните си крака. В такива минути не изглеждаше примирен, а упорит, сякаш да внуши сам на себе си, че тая кост може да промени всичко, но не и собствените му привички. Все пак тя вече не беше зло, водещо към смъртта. Постепенно престана да бъде и страдание, дори тревога, а като че ли една от допустимостите, които стоят на своето място като ушите, като козината, като повдигнатата опашка и върху които се простира с неизменната си власт и самото му тяло. В ония дни с този птичи крак върху гърба той още не знаеше какво е загубил. Закачаше се с лалугерите, но предпазливо. Предпазливо тревожеше и дроздовете, без да предположи за миг, че с това съобразяване е изтървал вече напълно простотата на

битието, неговото безгрижие и непоследователност. А без тези неща — кой да му внуши — идваше поражението.

В края на март горичката печално опустя. Без постоянните си обитатели дори тополите замряха в нерешителност. От тежестта на снега тук-там се чупеше клон, с пукот провисваше надолу, докато изтърсеният, вледенен товар се забиваше под короната като камък. Разтревожени за старите си гнезда, от време на време прелитаха врани, но без грак, сякаш подвластни на въдворената тишина и вездесъщия покой, който е особено осезаем, когато въздухът е студен, а слънцето все още не може да достигне земята. Така беше през деня, а нощем, особено ако имаше вятър, тъмнината изпиваше без остатък и най-малките звукове. Безмълвието изпълваше и него, и то целия, разпростираше се по кожата, по космите, по разперените му нокти, напластяваше се в мускулите му, но не като товар, а като въздушно, претъпкващо го с лекота, което пък го принуждаваше да тича. И той тичаше. Бе се научил да излиза на реката, после нарочно се втурваше назад, стъпваше с пълни лапи върху снега, удряше със задница само и само да си внуши, че не е един, че не е сам, но щом спреше, преставаше и шумът. Последният път бе толкова тихо, че даже се слиса. Очите му се замъглиха, ставите се вдървиха от умора, но въпреки това усети как кръвта много настойчиво се събира в главата му и го гони нагоре. Горе бяха храстите. Нарочно си избра посока към силно полегатия скат, предвидливо заобиколи мястото, където до телешката кожа се спотаяваше човекът, и без да дочака следващото смрачаване, турнал уши на гърба, заподскача. Спря се чак когато изгуби сили и отпадна, но щом се свести, съзря очакваното — малко встрани от убежището му, и то отчетливо, върху снега личаха големи жълти кръгове. Забравили ужаса от лисиците и от ловците, събратята му, а между тях може би имаше и негови синове, се бяха опитали да напомнят за себе си. Като всеки жив и той бе длъжен да направи същото, но не се зае да подражава. Стори му се безкрайно дълго това писане върху снега, сякаш оня скрит у всяко тяло поток при него бе пресъхнал. Близна оцветения сняг (от топлата боя на съперниците снегът бе станал солен), прозина се блажено — имаше се за хитър и за чевръст — и без да се опита да разбере точно къде е, умело замаскирал

своето присъствие, се излегна под най-отдалечения храст. Уморен от безкрайното тичане, спа така, както отдавна не беше спал. Най-сетне краят на принудителното му отшелничество беше дошъл.

Когато се събуди, очакваше да му стане хубаво, но не се случи. За разлика от всяко друго необременено, непримамвано, неогравано и поради туй свободно същество, него страхът несправедливо го бе надарил с памет. Наистина беше немислещ и не можеше да разсъждава върху живота и смъртта. Но оня непрекъснат житейски кръговрат, смяната на деня с нощта, раждането и краят, живота и мъртвото, днешното, миналото и другото, което идваше и което трябваше да се слее с всичко предхождащо го в едно, за да е цяло в един и същи миг, и това, което е било и което е, и което ще бъде, бяха вече неща разграничени. Той можеше да лежи, да бездейства, но едновременно и да предвижда. И точно в предвиждането бе онова негово утвърдено, зряло, спасяемо вкопчване в живота, с което се мъчеше да подскача, да върви, да не спира, да не изчезва стъписан, озадачен, изопнал гърди. Изправи се и проточи врат. Върху мъха на големия камък отстреща димеше пара, бе слънчево, но миришеше на снеговалеж.

Снегът падна няколко часа по-късно. Извил глава, той гледаше как постепенно небето посивя, гората също, а там, където се намираще гола клонка, снежинките се разтопяваха веднага. По долната страна на вейките се нанизваше синджир от капки, много малки, ситнеха, залавяха се за каквото се случи само и само да не се отронят. Нещо тъжно и същевременно обречено имаше в този техен ужас, в цялата тая предпазливост и напрежение да не тупнат долу, да не се заровят в белия пух, да не затворят кръга на своето пребиваване. Бе виждал и друг път: явеше ли се вятър, те мигом щяха да се скупчат в яростно запратено към земята ръбче или да се разпнат напълно вледенили се върху кората, но сега трепереха, гърчеха се, нареждаха се гъсто, гъсто, сякаш съсредоточени в някаква своя, само тяхна си далечина. Ала за далечното в този час той нямаше сетива — беше гладен. Разрови пръстта, потърси корен, загриза храста и пак се сви — под тежестта на бавното си рухване пред очите му падащата небесна лавина трошеше всичко. Най-вече въздуха. Усети, че му е трудно да привлече, да изсуши, да вклини изцяло в убежището на своята плът тоя въздух —

лапичките, коремът, брадичката, гърбът му бавно потъваха в снега. Стана му топло и отново заспа, а когато се събуди, видя върху себе си небето — изпохапаната от дишането завивка по краищата си се бе заледила и заприличала на купол. Направи това, което всеки от неговия род правеше отколе: помръдна ноздри и се послуша. Не чу никакъв звук. Нарочно проточи врат, гърбът му се издигна, забитият в прешлените ястребов крак изпука като суха съчка, не за друго, а сякаш само да прогони задушната тишина. Не скочи, а се зае да изтърсва от себе си снега и изпита необичайно чувство на удивление — покрай него някой друг, по-ранобуден, бе оставил следи.

Той познаваше силата на тези следи отдавна. Под тях зеленото миришеше на зелено, окапалата шума на узряла й нарочно настъпена с крак папрат, пръстта на повалено и набъбнало от влагата дърво, дървото пък на мравуняк, пръхкав, топъл, препълнен с растене. Имаше пропадане в тоя мирис, световъртеж и напор да се живее много силно и много твърдо, като насочено към небето дърво. (Небето трябваше да бъде топло.)

Ето как животът можеше да се върне изведнъж, да се измъкне от студените сенки, да напомни, че е тук, до теб или в тебе, да потисне тревогата, да затресе тялото с оня първичен и вездесъщ ритъм на разлюляна гора, да покаже, че е владян, но и винаги свободен със своята устойчивост, с онова, което е напред, което е недокоснато и може недокоснато да си остане, за да има за какво да се сменят дишащите, да се радват и да се блъскат, да враждуват и да се побратимяват, да се раждат, но и да умират. Опита се да се изправи на задните си крака и успя. Сега вече му заговори и вятърът, изпухтя с ноздри и тръгна по следите.

Тичаше по дирята, която на места се връщаше върху самата себе си, отскачаше встрани, губеше се сред къпините и накокошинилите се под снега боровинкови храстчета (храстчетата приличаха на бели ежове), избликваше отново, оплиташе равното, изчезваше и се улавяше с поглед. Очите, обонянието и слухът му не бяха живели така напрегнато отдавна. Той въобще не съобразяваше какво би могло да се случи, просто тичаше, тичаше, докато земята и небето се сляха в едно

— изострила уши и замряла в отбранително движение, с изпъкнали като охлюва черупка очи го чакаше себеподобната му.

Не беше млад и знаеше как да постъпи. Трябваше да спре, докато зениците ѝ свикнат с него, след това да я заобиколи, да завърти кръг, да опръска снега наоколо в жълто, да напегне себе си, да я приближи, да я помилва с муцунка. Но не го направи. Сякаш полузамръзнала, тя все повече и повече се свиваше. Вместо да се яви променлив блясък, от очите ѝ изчезна всякаква живинка, задните ѝ лапи затракаха като камъни, а синкавият снежен пращец, който избухваше при всеки удар, направи синкава и самата ѝ козина. Инстинктът му подсказа, че няма да е предпочетеният. С нежелания товар върху гърба си той бе различен от другите, беше опасност и съжителката му я беше страх. Усети се да трепери силно и замижа, неспособен да отвори очи, а когато клепачите му се вдигнаха, уплашената вече я нямаше. Беше превалила назад стръмнината, а снегът блестеше като стъкло.

Отначало му се стори, че това е невъзможно, че сънува, но долови неравномерното си дишане, бавно и непохватно се обърна на една страна, изопна корем и се отпусна. Всичко вече беше без значение — между света и сетивата му висеше мъгла. Беше сам. Малко покъсно долови как измокреният при тичането крайчец на опашчицата започва да замръзва и как при неспокойното му дишане блъска покривката като дръвце. Набъбваше и се слегваше самото му тяло — животът, щом бе съпротива, бе и присъствие и беше длъжен да му се подчини. Тръгна си без желание да гони с поглед следите, но зад една баирчинка се спря — личеше силна и прясна игра наоколо, а малко встрани ясно се открояваше вдлъбнатинка, която не сляга (това го знаеше добре) само от тежестта на едно тяло. Да живееш, изглежда, означаваше да обединяваш, да продължиш. Там бе викът на сърцето, а без тоя вик място върху земята нямаше. Усети оная самота, която обикновено не понася никой, защото не може да понесе сам себе си. Да можеше, би се разплакал — годините бяха го научили, че животът е винаги там, където светът се прескача с усилието, но за подобна среща тялото му вече нямаше стръв. С каквито и очи да гледаше на него, животът неизменно си оставаше трагичен: рано или късно си отиваше. Но той знаеше също, че в огромния простор, който е необозрим, за

всекиго има неоткрито, никому неизвестно с пълните си подробности място и висшата справедливост на дишането е, че те приобщава към тези тайни, прави те част от тях и техния празник. Дори цветовете да потъмняват, дори звездите да замират съвсем, дори да олеква кръвта, дори зениците да угасват за това, което е пред тях, дори да надничаш само в себе си, все едно — да не гледаш, да не чувстваш, да не участваш, е невъзможно. А точно в това участие бе и празникът.

Умря в една зимна утрин — студена и ветровита. Наоколо му нямаше никой, дори лисица. Непознати ръце щяха да открият неговия скелет и да разгледат ястребовия крак заедно със забитите в гръбнака пръсти. Щяха дори да го занесат в училище и да го показват на децата като едно от природните чудеса, докато прешленчетата започнеха да се ронят. (Живия заек с костта бяха мервали единствено пастирите.) Но това щеше да стане през юни, в края на пролетта. А сега очите му се отвориха, задържаха се някак странно облепени и жални, но не за дълго. Трябваше да замижи, да ги закрие, направо да ги затисне, за да не влиза в тях снегът, защото валеше.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.